

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 4.

U Zagrebu 1926. god.

Godište XXII.

Simonovića Stapina i njezina okolica.

Dr. Miroslav Hirtz:

Zagreb.

Dva puna dana bili smo zatočeni u Medenim Stanovima ili kako im jošte kažu Medenim Stojbinama, maloj, vrlo dubokoj krškoj kotlini usred južnoga Velebita, gdje osim mutnoga neba nad sobom i golih kamenitih glavica i kukova okolo sebe nismo imali drugoga vidika. Kiša nam nije dala dalje. Pljuštila je i prštila dan i noć, kadšto malo i prestala, da probudi u nama nove nade za daljnji put, ali samo za čas, da se onda opet spusti u čitavim mlazovima kao da je odlučila potopiti i kotlinu i nas i ono nekoliko stanara zajedno sa njihovom čitavom imovinom. Medeni Stanovi imaju naime u svem četiri »vatre« (stana), sve sami Njegovani, koji ovdje stalno borave u sva doba godine, jer je krška kotlina dobro od vjetra zaštićena, a nije ni tako daleko od mora.

Tu smo kunjali i čučili dva dana u stanu Ante Njegovana, ali uza sve nedaće nismo dali zlovolji blizu. Bilo nas je u svem šestorica; osim pisca ovih redaka dr. Rade Simonović, dr. Josip Poljak i Ilija Šarinić, te naši pratioci Špiro i Gjuro Jokić, koje smo jošte unajmili na Prosenjak u obrovačkom dijelu Velebita sa dvoje magaradi za prenos prtljaga, jer ovaj naš prelaz duž primorske strane Velebita počeo je jošte onamo od Gračaca, a imao je da završi kod Karlobaga...

Konačno trećega dana Pluvius je po malo razvedrio svoje namrgodjeno lice i mi smo oko podne ostavili Medene Stojbine, koje su po medu dobile svoje ime, a kojima smo rado oprostili nedaće dva »medenih« dana... Sve neprijatno brzo je izblijedilo, kad se naša mala karavana makla uz brdo, vodjena jednom željom i jednom pomisli, a to je bila: Stapina, najveličajniji glavičasti kameniti kuk u Velebitu, o kojem nam je naš drug dr. Simonović tako zanosno pričao. On ga je naime poznavao jošte iz g. 1907., ali dr. Poljak i ja imali smo da ga vidiemo po prvi puta, a i ostalo sve bilo je za nas novo, jer smo prolazili jednim za nas novim smjerom kroz primorsko područje Velebita. To je dražilo našu maštu, dizalo znaličnost za nove spoznaje, napunjalo dušu neobičnim zanosom...

Penjali smo se neko vrijeme znatnom strminom, ostavljajući pod nogom Medene Stanove. Dolje u kotlini okupili su se svi stanari, pa dovikuju za nama, ali slabo se čuje, jer su daleko, a bivaju i sve sitniji, što dalje prema vrhu strmine odmičemo. Sa nekoga brda čuje se muklo i otegnuto ukanje, koje se odjekujući lomi od glavice do glavice. To uču čobani golemlim trubaljikama (trubama) od lipova drva, plašeći vukove, da ih odbiju od koza i ovaca. Još se čuje sa svih strana meket koza i bleka ovaca, koje se raduju, baš kao i mi, što su se nakon zatočenja od dva dana opet domogle slobode.

Na vrhu strmine zameo nam se slab nogostup, ali u taj mah naišla je neka žena, na putu iz primorja u planinu, pa nas je uputila dalje. Put sada vodi jednom dučaćkom grbinom u kamenitoj pustoši, iz koje raste bukvica, hrastić, jasen, smrdljika, klenić, grabovina, po koji žestilj i mukinja. Špiro i Gjuro idu napravo, pred magarcima, drugi za njima, jer su životinje svojeglave, pa bi htjele u stranu, da zastanu, pa da štograd obrste, popasu. Inače su ustrpljive i izdržljive, a u kršu

vješte kao koze. Jedno je magare sivo i dobro razvijeno, drugo crno pa sitno i slabunjavovo, zaostalo u rastu, i gotovo ošubano, bez dlake. Ime mu je Mali. Njegov gazda veli, da je ostao kržljav zato, što ga je za mlada uklala u nogu otrovna guja šarulja, koja se bila uvukla u torinu i upekla mu kravu, ovcu i ovog malog crnog magarca... Citavim putem, kuda prolazimo, Spiro se uvijek čuje, i onda, kad sve šuti, jer neprestano tjera magarce povicima: Ha-na! Ha-na! Šššš! Ću! Ću! Ćuš! Ćuš! Ajde, Sivi! Ajde, Mali!

U ovom raspoloženju stigli smo najprije nad Bili Sinokos, složenu kršku dolinu od dvije plitke vrtače, a sa šest kukova (vrhova), od kojih je najveći Jovin Kuk, označen na karti kao Javorov Kuk. Na putu prema Bilom Sinokosu otvara se upravo veličajan pogled na Veliko i Malo Rujno.

Put vodi dalje uz brdo pa preko jedne male previjice (sedla) do Splitvine, lijepog krškog zaravanka, gdje je stan Jure Gadjića iz Reljinovca više Ljubotića. Ovdje smo učinili malu stanku, pošto smo prije goniće ostavili na previjici, da ne slaze sa prtljagom bez potrebe, jer smo htjeli da pregledamo morfološke osobine Splitvine. Ovdje imade nekoliko osobito formiranih kukova, koje su moji drugovi dr. Simonović i dr. Poljak snimili. Najzanimljiviji od njih je Kuk kod Jure Gadjića stana, u kojega je trodjelna gromadna trupina posve gola i duboko raspucana. Jošte smo slikali Vraca od Splitvine, golemu rasjelinu između dviju vrletnih kukova, kroz koju vodi strmeniti prilaz od primorske strane, a iz koje se otvara prekrasan pogled na Crni Sinokos i dalje prema moru. Nasred Vraca ispeo se jedan kučeljak (mali kuk), koji može da služi kao izvrsna vidilica za prirodne krasote one okoline.

U stanu Jure Gadjića dobro smo se jošte zalili vodom i potom vratili na previjicu, sa koje smo već prije bili zagledali u daljini između bregova i mnoštva drugih kukova orijašku i veličanstvenu trupinu Stipline, koja se u provedrići plastično isticala svojim krednim bjelilom u tmastom zelenilu grmika i šumaraka, što su izrasli na njenom podnožju. (Vidi sl. u prilogu.)

Ali kud ćemo sada sa previjice?! Nigdje staze, ni puta. Pred nama neka strmina zarasla najvećom guštarom. Stanemo slaziti po pameti, svaki na svoju, ne vidimo se, dovikujemo jedni druge, da se ne izgubimo. Guštara je tako velika, da se čovjek samo s najvećim naporom probija kroz nju, a mora da čuva lice od grana, koje nemilo šibaju, biju, a neke gužve na krševitom tlu zaustavljaju korak i hvataju noge u zamke. Ne može se nikako dalje... Ima na tlu i nekih umišljenih stazica, valjada vododerina ili kozjih već izbrisanih puteljaka, ali ne možeš da se u ovom kaosu snadjeg, da se probiješ... Na koncu mi dojadi, nadjem se pred jednim malim kukom, ispnevem se na nj i stanem zazivati, jer smo se u guštari bili svi razdvjili i izgubili. Napokon se svi okupimo i vratimo na previjicu, te odlučimo, da se dr. Poljak sâm pokuša spustiti niza strminu kroz bukovu guštaru u potrazi za stazom. Potrajal je možda i pola sata, dok je naš drug iz dubine javio, da je pronašao neku stazu i potom nam došao u susret. Tako smo se konačno probili kroz Šikarje u duboku kotlinu do Dulibice, gdje imade pet stanova, sve sami Vučići iz Tribnja. Odmah se oko nas skupilo čitavo malo naselje, muškarci, žene i djeca, motreći u čudu, nas neobične došljake. Brzo postadosmo dobri prijatelji, kad smo muškarce stali darivati duhanom. Stanari mišljahu naime, da smo od »finance« i da dolazimo radi kriomčara, da izvedemo po stanovima pretrese i poхватamo krvce. Nešto je dakako bila kriva i moja puška, koju vazda na putu uza se nosim. Sve je oživjelo onim trenom, kad su razumjeli, tko smo i otkale smo i po kojem smo poslu došli, a kad su jošte vidjeli, da i slikamo, svi su bili mahom oduševljeni, i veselju nije bilo granice. Ali i nas je zahvatilo zanos, jer smo stajali u neobično romantičnom krškom kraju, gdje se nismo mogli dosta nagledati čudesnih stijena i kukova. Kad su mlađi čuli, da ćemo slikati njihov Trokuk, ispelo se njih nekoliko u času upravo nevjerojatnom brzinom i spretnošću na jedan od vrhova kuka, od želje da udju u sliku. Jošte smo u Dulibici snimili dva Zdilar-kukaka, koji stoje na istoku, dočim je Trokuk zatvorio Dulibicu sa sjevera.

Medju stanarima zatekli smo lugara Stipana Zupčića iz Njivica, koji nas je poveo dalje prema Stapi i Stapu. Lugar nas je odmah u početku odgovarao, da krenemo već od Dulibice drugim putem, jer da je odabrani put loš i da ne zna pravo, hoće li njim moći proći do kraja magarci. Htio je naime da nas povede preko Njivaca, gdje su stanovi Zupčića, pa dalje ispod Babice i Stipline u Stapu. Ali poslije živih pregovora sa stanarima u Dulibici odlučili smo zadržati prvobitni smjer, tim prije, što je dr. Simonović jošte g. 1907. omim putem prošao, pa je htio da Stupinu vidi i sa druge strane. Tako se lugar Zupčić morao pokoriti našoj odluci, pa smo mjesto na Njivice udarili kroz silan krš povrh dolca Kruškovca, gdje su tri stana, takodjer sami Vukići iz Tribnja. Probijajući se s najvećim naporom kroz gusto grmlje i krš, sve korak po korak, ponajviše nad samim ponorima i strmoglavicama, a gurajući pred sobom magarce, koji su svakoga časa u tjesnacima izmedju stijena zapinjali radi tovara, protisnuli smo se nekako pod velebne kamenjake Stipline, koji su tako vrletni, da se na njih ne može ispeti ni koza. Razumije se, ni čovječja nogu nije jošte dirnula vrha Stipline. Tu smo za čas odahnuli, slikali i pregledali Vilinu Peć, ogromnu polušpilju ili kako tamošnji narod kaže pod gredinu ili okapinu.

U strašnom terenu napredovali smo lagano i oprezno dalje, držeći se smjera trupine Stipline, dok nismo stigli ispod Babice, plosnatog i širokog kuha u zapadnoj strani Stipline, gdje se nalazi vrlo duboka i strmenita jama Golubnjaka, u koju smo bacali kamenje, da ispitamo njenu dublinu.

Ali sve to napredovanje, ma da je bilo mučno, ipak je jošte uvijek bilo samo neka igrarija prema slazu sa podnožja Stipline i Babice u dolac Stap, koji se domala zacrnio u dubini pod našim nogama. Našli smo se naime na rubu jedne ogromne rastrgane provalije, da se čovjeku maglilo pred očima. Samo uz najveći oprez lagano smo puzali rubom strmoglavice preko ogromnih glatkih kamenitih ploča, iz kojih su zjale pukotine. Ni jedan tren nije čovjek smio da podigne pogled sa strašnog, a klizavog uporišta, gdje je svakog časa prijetila opasnost, da nogu zapadne u škip ili da na glatkoj ploči popusti, pa da čovjek odleti niz strminu i razbijje se u dubini na komade. Dakako napredovanje bilo je moguće samo u krividanju amo tamo, jer je strmen bila vrletna. Još sada, kad pišem ove retke, gledam u duhu one naše magarce, koji su sa teškim teretom preskakivali široke pukotine kao koze, skačući s ploče na ploču, i ne mogu dosta da se nadivim njihovoj vještini, kojom su umjeli svladati najteže zapreke u terenu. Konačno je uspjelo, da smo provaliju zaobišli i stali slaziti u Stap niz groznu strminu, što je za nas jošte kako tako bilo, ali za jedne natovarene životinje, koje je teret gnjavio i koje su slazeći niz brdo dvostrukou osjećale njegovu težinu, bio je to jedan rekord, kojemu ne poznam preanca. Bilo je i nezgoda. Nekoliko puta upadoše nam magarci nogama u škipove ili se izvališe, pa je dugo trebalо, dok smo im noge iz škipa izvukli, podigli ih i obodrili za daljnji trud. Na časove smo mislili, da iz ovoga krša nikad ne će više izaći. Ali dobro je rekao Špiro: Što može koza, mogu i moji magarci — a to su ove životinje na naše čudo i dokazale.

Ne znam, kako je dugo taj naš slaz sa Stipline trajao, ali znam jedno, da je to bio jedan slaz, za koji bi nam planinska akrobatika priznala neko prvenstvo. Priznanje smo u ostalom našli već, dok smo slazili, jer smo opazili, kako su se dolje u Stapu okupili svi stanari, da motre i gledaju u čudu, kako ćemo mi niza tu vratolomnu strminu saći.

Kad smo bili sašli, jedan od njih, istrčao je pred nas i samo kroz zube protisnuo: Nikadovud »živo« sašlo nije...

Mrak je već padaо, kad smo stupili na mekano tlo dolca Stapa, u kojem imade oko trideset stanova, čitavo ljetno pastirsко naselje, sve sami Vukići i nekoliko Zupčića. U maloj sporednoj uvalici zvanoj Kravarica dobili smo konak u stanu Stipe Vukića. Poslije je pridošao stari znanac Simonovićev Pilip Vukić, koji stoji nešto više Stapa, za dvije male terase, u Splovinama pod Barinkukom. Od njega smo dobili varenike, koliko god smo htjeli, hljeba i

ljutike, od koje su suze navirale na oči. I za naše magarce dobili smo sijena, ali teškom mukom, jer su stanari sav pretekla sijenu bili već sanijeli na more. I vode smo dobili takodjer u obilju, a pili smo sve na dižve (kablice), jer nas je upravo trapila žedja. To nismo zapravo ni pili mi, nego ona zlosretna strmina ispod Babice...

Naš stan bio je prijatan, i ako najprimitivnije vrste, složen samo od kamena. Sav njegov namještaj sastojao je od jedne tvrde postelje, ognjišta i komostva t. j. lanca na kojem visi kotao nad vatrom, u kojem se kuha, pa jednog drvenog okvira na tlu, koju zovu prazčići, a koji omedjuje prostor za ležaj i čuva, da se ne razbaca sijeno.

Noćili smo na sijenu jedan pored drugoga. Noću je grmilo i padala je kiša. Ja nisam mogao pravo da spavam, ali zato su spavali moji drugovi, naročito Špiro i Gjuro, koji su upravo savršeno hrkali. Svakog sata morao sam kojega od njih prodrmati, da prestane sa tom svojom prirodnom apoteozom sna, ali to je samo na čas koristilo, jer čim su se prevalili na drugi bok, već su i opet spavali i nemilo hrkali. Naš stan imao je jedan zajednički zid sa drugim stonom do njega, gdje je svu noć plakalo malo dijete. I tako sam u ovom raspoloženju rado dočekao jutro, koje me je tim većma obradovalo, jer je bila naskočila bura i u brzo raščistila tmurno nebo. Doskora su se za mnom iz stana izvukli i ostali drugovi, da iz Stapa pozdrave okoliš Stapine.

Stapina je dobila ime odatle, što je nalik na stāp, u kojem se pravi maslo, a visoka je 75 m. Osim ptice i šišmiša nitko dosada nije bio na njenoj glavini. Po njenim puklinama i rupama legu se od ptica golubovi pećinari (*Columba livia*), čavke galice (*Pyrrhocorax alpinus*) i dvije vrste čiopa ili kosirića (*Cypselus murinus* i *Cypselus melba*) u golemlim jatima napokon razne jejine.

Kaže svijet, da je štrigun (vještac) Mijat Maras sa Vrha kod Zadra pričao, da je on bio na Stapini i da je na njoj šuplja kamenica, u koju bi stalo dva hekta vina.

Sa istočne strane do Njivice ima Stapina pod vrhom »prilipak kamen«, dok se na njezinoj južnoj strani vidi veliko crno mjesto, gdje je nekom zgodom grom udario i orušio komadinu stijene. Kažu, da je pop ražanački sâm pričao, da je vrag došao u crkvu po njega i da ga je video na oltaru. Kako ga nije mogao istjerati, pozvao je u pomoć popa vrškog (iz Vrha kod Nina). Pop vrški izagnao je vraga iz crkve ražanačke i zapovijedio mu, da ostavi biljeg gdjegod ga volja, a vrag udario u kuk Stapinu usred podne. Iz vedra neba pukao je grom i odvalio dobar komad Stapine.

Sam Stapa je golemo krško polje ili košanica, ali ima na njem i zidom ogradjenih vrtova, u kojima uspijeva žito, kupus, repa i krumpir. Brašno stanari iznose iz Gospića za dva sata i pol, a idu onamo na Divoselo pa preko Jandrine Poljane. Teret prenose žene, a ima ih medju njima dosta, koje nose i do 30 kg brašna. Na Stapi borave stanari samo dva mjeseca, od Petrova do Male Gospe. Zimi leži na Stapi snijeg i do 4 m.

Ispod Stape imade jošte više većih i manjih dolaca. Najveći su Sjauševac i Bristovac. O Sjauševcu kažu, da nema takvoga dolca od Bagad do Obrovca. U njem imade pet stanova Vukića, i to baš pravih kuća, gdje stanari stoje i zimaju. U Sjauševcu je tako plodna zemlja, da za dobre godine može da rodi i po 200 metričkih centi krumpira.

Oko podne istoga dana ostavili smo velebnu okolinu Stape i Stapine, sretni, što smo se mogli nagledati očima i nauživati dušom rijetkih i malo komu poznatih prirodnih krasota onoga kraja. Stapina, to vanredno morfološko čudo prirode, taj najljepši, najveći i najoriginalniji kuk velebitskog planinskog sklopa zasluzio bi u punoj mjeri, da mu pažnju priklone naši planinari.

Dr. Simonović bio je prvi od naših planinara, koji je Stapinu pohodio i slikao, pa je zato i pravo, što je dobila njegovo časno ime.

Treskavica planina.

Josip pl. Paravić:

Zagreb.

Jednog lipanjskog jutra, poslije kišnoga dana, odlazili smo sa opservatorija na Bjelašnici, u smjeru prema Treskavici.

Bilo je oko 6 sati u jutro. Opservatorij obavit oblakom, koji kao da je ondje nočio umoran od puta što ga je dan prije prevadio nošen vjetrom, zastirao je svaki vidik i priječio svojim gustim mlijecnim zastorom prodiranje sunčanih zraka. U toj gustoj mlijecnoj i vlažnoj magli jedini je bio barometar, koji je hrabro sokolio naše nade. On je postojano pokazivao lijepo vrijeme.

Nakon što smo se spustili nekih sto metara niz stranu, izadosmo iz oblaka, našto nas obasja lijepo toplo sunce, a pred nama se otvoriše prekrasni vidici. Sva okolina bijaše još u jutarnjem neredu. Po svuda razbacani i rastrgani oblaci počivahu na vrhovima planina i na grudima njihovih stijena, u dolinama i kotlinama razlijevala se magla, a u Stinji dolu vika, zvonjava i razbacani trupci.

U Stinji dolu, koji je pod nama, nalazi se plan. kuća društva B. H. planinara. Naprotiv nje seljaci iz sela Umoljana, koji su tog dana poranili u planinu po drva, leže, puše i razgovaraju. Mimo njih prolaze u parovima volovi vukući trupce, koji se klizahu po kišom razmočenoj zemlji, a onamo prema Kojti prolaze stada ovaca praćena pastirima i pastirskim psima.

Taj cijeli sklad podavao je posebni čar jutra u planini. Pjesma i svirka čobana, muk hajvana (stoke), vika gonića i zvonjava mnogobrojnih i raznolikih zvonaca, odavalo je da je dan na pomolu, da život i posao počimlj.

Planinarski put vodi pravcem od sjevera prema jugu i tako se spustisemo u Stinji dol, i predosmo preko sedla Bijele vode prema Hoiti. Idući zapadnim obronkom grebena preko prekrasnih livada i kroz stare bukove šume, pružao nam se zamamljivi vidik na Lovnik, Lupoglavl, Lieljen i grebenasti Ludžin.

Obišavši vrh Hojte (1675 m) ostajemo uvijek na visini, put vodi preko Bijele Ljeske i Bonekovci brda na pašnjak Poljica, visok kojih 1600 met. pod samu Treskavicu.

Na sjever se Treskavica ruši okomitim stijenama, a među njima na jednoj jakoj strmini pod »Ogorelim kukom« vijugaju se serpentine plan. puta, koji prolazi preko kamenja i klekovine. Povrh »Ogorelog kuka« steru se ravnice ispresjecane i okružene klekovinom do pod najviši vrh Treskavice planine »Barice« (2079 m.).

Bilo je oko podne, kad stigosmo laganim hodom na »Poljica« pod »Ogoreli kuk«. Sve magle i oblaci davno se digoše i lagano plove azurnim nebom. Svježi nas lahor hlađi, braneći nam da potpuno osjetimo sunčanu žegu.

Uspevši se serpentinama k vrhu »Ogorelog kuka« pružio nam se prekrasan vidik na suncem osvjetljene planine: Romaniju, Trebević i Bjelašnicu sa opservatorijem, koji je sličio tvrdavi, koja prkosí olujama i nevremenu.

Prošavši lagano preko ravnic stigosmo na raskršće puteva, jedan prema »Obliku« (»Katharinenhütte« koja nije više plan. kuća, nego samo mjesto, gdje se ista nekad nalazila, pošto su je g. 1918. pastiri razorili), a drugi prema vrhu »Barice« (2079).

Poslije odmora i svršenog ručka produžismo desnim putem i za neko pola sata stigosmo na vrh. Uz put nadosmo mnogo snježišta, a ispod svakog izvirao je potočić hladne vode.

Vrh »Barice« (2079 m.) ne daje nikako dojam, da bi bio doista najviši vrh Treskavice planine. Laganim serpentinama na blago položenoj strmini laganim korakom, bez ikakve teškoće, čas položenom livadom, čas kroz krš, stigneš na vrh, koji se svojim oblikom i visinom nikako ne ističe iz svoje okoline. U toliko je užitak veći jer bez osobitog truda postigneš cilj, a nagrada u vidicima nije srazmjerna.

Pod nogama leži Treskavica sva izrovana, razbacana i posuta grmljem. Ponikve, gudure, stijene, tu i tamo veće ili manje plohe snijega sve tamo do doline je-

zera, povrh kojih se ponosno dižu »Čebanske Stijene« (preko 2000 m.) zaklanjajući daljnji pogled na planinu. Zapadni sklop prema dolini potoka Ljuta spušta se u dvije stepenice sa vrlo strmim pašnjacima, na kojima pasu mnogobrojna stada ovaca i goveda.

Razgled sa »Barice« je vrlo lijep, jer se pruža na jug do ponosnog Durmitora u Crnoj gori, na zapad do Čvrstnice planine, na sjever do Bjelašnice i planina koje okružuju Sarajevo (Trebević, Romanija i t. d.), a na istok do Sandžaka. Poslije kišnog dana, atmosfera je bila čista i sve okolišne planine bile su na dohvati. Najimpozantniji su bili daleki zubovi vrhova Maglića i Durmitora, kao i Lupo-glavske grupe Prenj planine.

U cijeloj planini vladao je neopisivi i ugodni mir i tišina. Nigdje ni traga ljudskoga. Osjećali smo ushićenje gledajući mirnu, tihu i bukom ne narušenu veličanstvenost Prirode, a bili smo jamačno prvi živi stvorovi, osim divljači, koji smo te godine prolazili stazama planine i narušavali lijepi gorski mir.

Kada smo se nauživali prekrasnih vidika, koji nam se pružahu, požurismo našem cilju k Velikom jezeru, koje je bilo prilično daleko.

S »Barice« smo se spustili u »Gornji Ljeljen«, kroz klekovinu i gudure krša, s glavice na glavicu, pa mimo »Djević kuka« (2058) u dolinu jezera. Ova dolina, u kojoj se nalaze »Lokve«, »Bijelo« i »Veliko jezero«, dijeli Treskavicu u dva dijela, u sjeverni i južni, pak se pričinjava da je planina prelomljena. S južne strane dižu se »Čebanske Stijene« nekoliko stotina metara visoke, a pod njima se spuštaju točila do bujno zelenih livada doline; sa sjeverne pak strane strmi i pećinasti obronci »Djević kuka«, a u sredini 3—400 m. duboko ispod vrhova bijelih i crvenkastih pećina i stijena stere se dolina sa svojim bujnim zelenilom i sočnom travom.

Iza Čebanskih Stijena kod »Gornje Bare« nalaze se pastirski stanovi, u Hercegovačkim planinama poznatih pastira Humljaka, u kojih ima mlijeka, kajmaka, masnog sira i bijelog hleba. Njih pozna svaki čobanin i zna, da se kod njih može dobiti ono, što on ne može dati, jer kod običnih pastira dobije se samo »varenike« i »kiseline«, a kajmaka i masna sira u mnogom selu nema niti za lijek.

Sunce zapada i hvata se sumrak, mi stupamo po još mračnijoj dolini zatrtoj sjenom okružavajućih stijena, umorni od napora još jače osjećamo prazninu i misteriozni mir i tišinu. Nigdje zvuka čuti nije, koracamo šutke i nečujno po travi i nekim stazama, a kadkada se samo čuje zvuk kad nogom udariš ili stupiš na kamen, kojem odgovara tiha i mukla jeka. Sedam je sati već davno prošlo i približava se osam, mi se spuštamo jednom vododerinom k Velikom jezeru, veseli što smo na željenom cilju i što nismo sami. Od buke i nijeme jeke koju digosmo koracajući teškim korakom po vapnenom kršlju, koje se ispod nogu kotrljalo, preplasismo dva para divljih pataka, koje su zastrašene kružile iznad jezera.

Smjestivši se nad jezerom na povиšenom mjestu, gdje je nekada stajao pastirski stan, razapesmo šator na mokroj rosnjoj travi. Noć i mrak s hladom sve se jače spušta; trebalo bi se pobrinuti za drva. Šuma je daleko, a sva trojica smo umorni, nikom se neda ni s mjestom, a kamoli daleko po drva. Sjetimo se, da tu nedaleko stoji kostur neke napuštenе kolibe, dodosmo se na posao, nosimo drva i naložismo vatru uz koju se odmarasmo i večerasmo.

Naše noćenje u »Hotel k Šatoru« zbog silne vlage bilo je nemoguće i tako, kako jedan za drugim udosmo, tako i po redu i izidosmo. Prvi je izašao nadziratelj vatre, koju smo odlučili redom stražiti i cijelu noć podržavati, da nas ogrije, ali nažalost nije nam ni tabana grijala, koji su joj najbliži bili. Kako smo redom izašli, tako smo se legli u žlibaste kore od drveća oko vatre i noćisemo u starom planinarskom »hotelu« pod vedrim nebom; grijući se jednostrano i tako dočekasmo izlaz sunca, koje nas je počelo i s druge strane grijati.

U 5 sati u jutro ustadosmo, jedan ode da istraži teren sa obližnjeg sedla, drugi sprema šator, a treći zgotavlja čaj. Okrijepivši se podosmo k obali, da se umijemo, kad li opazimo kako se jedan seljak spušta niza stranu prema Velikom jezeru. Dočekasmo ga s uzvicima osobite radosti. On iznenađen stane i poče

promatrati otkuda i kakovi su to čudni i n'emu nepoznati uzvici. Kada se uvjerio da smo mīrni ljudi, pride k nama i uz redovni »selam« i »merhaba«, pa onda »kako je« upita za junacko zdravlje, što obično seljaci tih okolica nikad ne zaborave, pa nas pita, koja nas nevolja nosi u te puste planine, gdje ima svake zvjeri, a pastiri će s hajvanom tek stignuti, on im ide u susret. Pokazavši nam svježe tragove kurjaka reče, da je isti nočas dolazio k jezeru na vodu.

Spremivši sve stvari i uprtivši naše teške naprtnjače, mi uz jednu stranu jezera, a uz drugu tri seljakin: dimlijama i svaka sa svojim pletivom idu i pletu, dok ne stigosmo na sedlo povrh jezera. Tu smo imali što čuti i što vidjeti. Šuma u dolini potoka Hrasnica sva ječi, zvuk se diže i razliježe planinom pojačan jekom. Eto ide hajvan po prvi put ove godine u planinu. To je posebna svečanost. Iz cijele okoline, iz svih sela sabrana je stoka s mnogobrojnim pastirima, i evo kreće na ljetovanje i pašu u planinu. Muk goveda, blejanje ovaca, zvonjava bezbrojnih i prerazličitih zvonaca, pastirske frule, pjevanje, uzvici gonića, sve je to smiješano, sve je jedna skladba koju izvada planinski orkestar, koji se eto uspinje.

S druge strane podno nas nedaleko, eno našeg napuštenog noćišta, još se vatra dimi, evo Vel. jezera okruženog strmim i visokim obroncima, a povrh njih impozantne »Čebanske Stijene« zaodjete u rumenilu jutarnjeg sunca. Prema sjeveru od mjesta, gdje stojimo, dižu se okomito iz šume bijele izborane stijene »Zuba«, a nad dolinom Hrasnice potoka čunjeviti »Vel. Lopač«. Tu je raskršće puteva. Niz potok Hrasnicu vodi put u selo Turovi i Trnovo, te dalje u Sarajevo, ispod Lopača pravcem prema jugu mimo nekadašnje plan, kuće »Anna hütte« (sada je porušena od pastira) u Vratlo klanac, koji se nalazi ispod vrha »Kobiljača« (1783 m), te treći ogranač kroz mladu bukovu šumu i gudure uzdiže se nad Vel. jezero i vodi prema »Crnom jezeru«. Dva kontrasta. Uspesmo se na jednu vrletnu glavicu pokraj staze i promatrasmo Veliko i Crno jezero i njihovu kontrastnu okolicu. Veliko jezero, premda okruženo visokim vrhovima, okruženo je bujnom zelenom travom, pjeskovite se obale lagano spuštaju k pučini jezera, koja je mjestimično obrasla šašom. Crno jezero duboko je ukopano u bijele i strme vapnene stijene, na kojima se gdje gdje drže grmovi klekovine, prekidajući bijelilo stijena. Nema tu plitkog mjeseta kod obale, nekako je tamno i mrko da mu i odraz bjeline stijena ne rasvetljuje boju površine.

Vratismo se na našu stazu i prođosmo visoko iznad Crnog jezera u jedan vrlo rastrgani teren. Čas prolazimo malim ravnicama, čas kroz gustu klekovinu, čas opet gudurama posve izboranim od vode i snijega.

Sunce se pridiglo i prilično žari u tom zatvorenom i istrganom kraju, a zrak miran i usijan samo titra. Leptira nije vidjeti niti jednog, mnoštvo muha, kojima planina obiluje, dosadno zuje i kruže oko naših glava, razni kukci i skakavci cvrče u travi, a zapareni ugodni miris trave se diže i struji nošen vjetrom.

Nakon prilično napornog hoda po suncu kroz vruće gudure, stigosmo do otvorenog mjesta, do velike jedne ponikve ispod vrha »Oblik« ili Treskavica. Obišavši ponikvu počesmo se uspinjati, odloživši naše naprtnjače u grmlju i za četvrt sata stigosmo na sam vrh (1877 m). Oblik je za Treskavicu planinu, osobito za njezinu siluetu sa sjevera, vrlo karakterističan. Na istok se ruši okomitim stijenom kojih 200 m k malom platou (1653 m) na kojem se nekad nalazila »Katharinenhütte« od koje je sada ostala samo hrpa kamenja obraštena travom, znak da je dosta vremena prošlo od kako je razorena.

Bili smo sretni što je dan bio izvanredno lijep, a zrak bistar kao kristal. Pogled se pružao unaokolo jedinstven. Na vrhu Oblika duvao je ugodni sjeverni povjetarac, nema više one sparine, koja nas je mučila dolje, prekrasni vidici, kojih se nismo mogli nagledati, bile su nam nagrada za pretrpljeni napor. Maglić, Durmitor na jugu, te prema zapadu Crvani planina i razni vrhovi sve tamo do Boke, Lupoglavl, Prenj, Velika i Mala Čvrstnica, Plasa, onda Visočica, Lovnica, Bjelašnica, Trebević, Romanija i daleke južno-srpske planine. Ove lijepe daleke glavice po-

nosnih krševitih planina vidjeli smo tako jasno, da su se razlikovali razni detalji kao točila, snježne plohe i žlebovi.

Poslije odmora i nezasitnog razgledavanja siđosmo k našim naprtnjačama i nastavismo put prema Ledenoj špilji. Put nije bio lagan, jer je već bilo podne, krš se usijao, sunce je žarilo, a zrak je bio težak i sparan, prezasićen isparivanjem zemlje, kaljuža i snijega. Tako smo prolazili stazom kroz goli kamen, samo gdje gdje po koji grm, sad uspinjući se, sad opet silazeći, stigosmo povrh Ledene spilje i umorenici od podnevne žege i sparine, sjedosmo u hlad na točilo pod stijenom, na podnevni odmor. Jedan jede, drugi piće, treći topi snijeg da skuha čaj i tako dalje svaki za svojim najprečim poslom.

U stijeni kojih 50 m visokoj, nedaleko izvora žive vode, a na sjevernom obronku Treskavice planine, nalazi se Ledena spilja, poznata u cijelom onom kraju, a u kojoj ima usred žarka ljeta leda, kojeg seljaci odvažaju za svoje potrebe. Svod Ledene spilje složen je u vertikalnim slojevima, a kroz slijubnice slojeva prosačiva i kaplje voda u dubinu iste i tamo se ledi, a sa svoda svaki čas pada po koji veći ili manji komad kamenja. Voda koja prolazi kroz slojeve ne miruje, ona vječno radi i toči svod, te će tokom vremena i samu spilju zasipati, što najbolje dokazuje desna strana, u kojoj se drži snijeg, a na njemu leže veliki komadi odlomljenog kamenja sa svoda. U toj se spilji iate divljim golubovima.

Razgledavši spilju i vrativši s opet gore na našu stazu nastavismo put preko točila ispod stijena, dok i opet ne stigosmo preko ravnica kroz klekovicu na raskršće puteva, gdje smo jučer objedovali, a odatle uspesmo se još jednom na vrh »Barice«, da se rastanemo s lijepim vidicima, koji nam se pružaju, kao i s lijepom Treskavicom.

Sa »Barice« krenuli smo pravcem prema jugo-zapadu, preko vrlo strmih pašnjaka, na kojima je već danas uz zvonjavu lagano šetao i pasao hajvan, čuvan po svojim pastirima. Preko tog pašnjaka prišli smo Kljušini (1698 m), koja se okomito nekoliko stotina metara ruši u dolinu Ljute. Podno tih stijena odlomljeni od njih leže blokovi po nekoliko m³. Stijene su sastavljene iz mnogobrojnih tankih slojeva, zavijenih u svim mogućim oblicima, raznobojni i razne vrsti kamenja, kao da ih je netko slagao iz umjetnog kamena.

Približno za jedan sat stigosmo u dolinu potoka Ljute rastavši se s Treskavicom, i nastavismo put uz Neretvu u Prenj planinu.

Krndija.

Dr. Josip Poljak.

Zagreb.

Kod nas se uobičajilo, da se planinari samo na naše visoke planine Alpe, Velebit, Dinaru, pa i na one udaljenije kao Mosor, Prenj, Čvrsnicu i druge, dok se naše niske i pitome planine gotovo i ne pohadaju. Razlog tomu leži u današnjem krivom shvaćanju planinarske ideje, jer većina planinara misli da pravo planinarenje sastoji samo u pohadanju najviših tačaka. Ne poričem, da su izgledi s najviših tačaka lijepi, da naporne ture u visokim planinama skopčane s opasnostima života jače privlače, da su predjeli romantični i slikoviti, no sve to nije još razlogom, da se ne pohadaju naše niže planine. Koliko je puta već priređeno izleta na Medvedak u Gorskem Kotaru, u jednoj godini po tri do četiri puta, a uzimimo na pr. naše lijepo Slavonske planine malo tko i pozna. Izlet u Papuk, Psunj i Krndiju nije nipošto skuplji od onoga na Medvedak, a pruža planinaru potpunu odštetu za njegov trud. Danas su izleti u Slavonske gore lahko izvedivi, jer vlakovi prema svim stranama polaze vrlo zgodno, gotovo podesniji nego prema Gorskem Kotaru. Apsolutna visina Slavonskih gora zaostaje doduše za onom naših viših planina, ali relativnih visinskih razlika imamo u Slav. gorju takovih, da se pojedini usponi mogu takmiti

sa mnogim usponima Velebita ili vrhuncima Gorskog Kotara. A i svojom ljepotom, romantikom i slikovitošću ne zaostaju te gore za našim višim planinama.

Uzeo sam si za zadaču, da čitatelje »Hrv. Planinara« upoznam s takovim jednim planinarskim pastorčetom, s našom pitomom i lijepom gorom *Krndijom* u srednjoj Slavoniji.

Krndijom nazivlje narod onaj dio zapadno slavonskoga gorja, koji se proteže u ravnoj crti smjerom SZ—JI između rijeke Save i Drave, a koji zaprema prostor omeden sa zapada Radlovcem potokom, Velikom Rijekom, Ninkovačkim potokom, Tromedom (na karti kota 713 južno razvalina Ružice) potokom Križevac, zatim crtom Vetovo-Kutjevo Čaglin sa jugozapada. Sa svjeroistočne strane omeđena je Krndija crtom Radlovac potok, Orahovica, Feričanci, Našice, Podgorač pružajući svoje izdanke sve tamo do đakovačkoga prapornoga plateau-a.

Na kartama bivšeg vojno-geografskog zavoda nalazi Krndija u četiri lista karte 1 : 75.000 i to Orahovica—Beničanci (Z. 23. Col. XVIII.), Slatina—Vočin (Z. 23. Col. XVII.), Našice—Kutjevo (Z. 24. Col. XVIII.) i Požega—Nova Gradiška (Z. 24. Col. XVII.). U svojoj geografskoj protezi od sjeverozapada prema jugoistoku spušta se gorski greben Krndije sve jače prema jugoistoku tako, da je razlika između najvišeg vrha na sjeverozapadu Kapovca i mjesta Londice na jugoistoku za 300 m. Postepeno spuštanje grebena prema jugoistoku razlogom je, da imamo u sjeverozapadnom dijelu najviše vrhove i najdublje urezane doline, dok su vrhovi jugoistočnoga dijela niži, a doline pliće i širje. Cijela trupina Krndije rastočena je što dubljim što pličim dolinama između kojih se povlače uz glavni gorski greben nizovi gorskih hrptova, što podaje vanredni plasticitet ako gledamo Krndiju bilo s koje strane iz doline. Baš ova okolnost čini, da je Krndija vrlo lijepa i romantična gora i u svakom pogledu privlačiva za planinara.

Po svojoj geološkoj građi spada Krndija u red naših najstarijih gora, jer je njena trupina izgradena od kamenja koje potječe iz najstarije dobe naše Zemlje. Tako nalazimo uz granit razno bojadisane gnajse, amfibolite, razne vrste starog škriljavoga kamenja, koje čini temeljnu podlogu, a u pretežnoj česti izgrađuje to kamenje gotovo cijeli dio Krndije od Petrovog vrha prema jugoistoku. Kamenja iz starog razvojnoga doba naše Zemlje nema u Krndiji, a od onoga iz srednje dobe nalazimo samo u Kapovačkom sklopu oko Podruma, Djedova Nosa, Oštrog Kamena, Staroga Grada, Planine i Čipgera. Sieveristočni kao i jugozapadni porub krndijske trupine izgrađen je od naslaga iz mlađe razvojne faze Zemlje t. j. od naslaga mlađeg i starijeg tercijera. Sva su pak predbrežja sastavljena od debelih naslaga diluvijalnih ilovina i glina. Na dva mjesta nalazimo eruptivnog kamenja i to bazalta na Krndiji i Lončarskom visu i diabaza u Radlovcu potoku. Trupina Krndije prekrita je u cijelosti bujnom vegetacijom, a tek oko Djedova Nosa, Podruma, Čipgera, Starog Grada i Planine nalazimo golih litica trijadičkoga dolomita i vapnenca. Doline su duboko urezane u sjeverozapadnom dijelu, romantične, slikovite i pune dobre pitke vode. Svojom ljepotom osobito se ističu neke od njih kao dolina Radlovca potoka, Hercegovačka, Tisovačka, Manastirska, Šumedka, dolina Babina potoka, Derezer i Jelav potoka na sjeveristočnoj strani Krndije, a svojom ljepotom ne zaostaju niti doline jugozapadnog dijela, kao dolina Kutjevačke Rijeke, Bedenička i dolina Londice. Sve su doline obilno opskrbljene vodom, pa kako je Krndija izgrađena od starih naslaga to nalazimo po dolinama na svakom koraku na izvor vodu, a mnoga od njih urešena je i lijepim kaskadama kao ona Kutjevačke rijeke, Hercegovca i Tisovca, pa lijepi slap Vođinačkog potoka ispod sela Duzluka kraj Orahovice.

Podesan geološki sastav koji uvjetuju veliku vlagu razlogom je bujne vegetacije i flore, kojom obiluje svaki kutić Krndije. U šumama viših dijelova u većini je bukva, dok hrast pokriva niže vrhunce i humove s obid strana, a nalazimo prema D. Hircu (Zemljopis Hrvatske i Slavonije, 316.) hrast lužnjak, kitnjak, cer i granik. Na obroncima nalazimo lijepih kestenovih šuma od kojih se ističu one oko Orahovice, Feričanaca, Kutjeva i Vetova. Uz kesten dolaze po obroncima po D.

Hircu trepetljika, jasen bijeli, javor bijeli, žest i klen, breza, javor mlječak, jasen crni i grab. Od grmlja koje dolazi uz rubove šuma spomenuti je voden i zov, trnulu, glog, orlove nokte, klokočiku, lijesku, kalinu, svib, pasdren, a vrlo su česte divlje trešnje, kruške, jabuke, a pogdjegdje i oskoruše. Na prisojima šuma razvila se bujno borovica, koja zna često i po nekoliko metara doseći, a u okolišu Staroga Grada nalazimo lijepih stabala božikovine ili kako je tamo nazivlju zimzelen. Za bujnošću vegetacije ne zaostane niti najmanje bujnost flore, koja uz svoje normalne oblike ima znatan broj zastupnika mediteranske i alpinske flore.

Fauna Krndije također obiluje brojem zastupanih vrsta, među kojima se osobito ističe ptičji svijet brojem zastupnika i primjeraka. Od divljači nalazimo srna, zecova, lisica, jazavaca, po gdjekoja divlja mačka, lasica, kuna zlatica i bjelica. Prema D. Hircu (Zemljopis Hrv. i Slav. p. 316.) od ptičjega svijeta nalazimo u prigorju Krndije vrtoglavku, crnu i zelenu žunu, brgljeza, zebu, kanjugu, češljugara, zelenčicu, kreštelicu, kosa, drozda, vugu, razne grmuše, sovurinu, stijenjaka, a po višim šumama gospodare razne grabilice. Po poljima dolazi krasnopera zlatovranka, svraka, vrebac, ševa, strnadica, svračak veliki, svračak rusi i futač ili kako ga tamo zovu pupavac. Razumije se da po lugovima i živicama ne manjka slavulj, a po poljima uz grlicu, divlji golub i golub duplaš. Od zmija najobičnija bjelouška, a dolazi dosta često i ridovka. U vodama potoka i rijeka u području Krndije nalazimo samo sitnije ribe kao štuke, klenove, crvenperke, okruglica ili ogavčica, krkuša mala i velika, frilia ili jošavka (*Phoxinus leavis*), a u Pištancu potoku dolazi i pastrva. Mnogi potoci imaju raka, koji su zadnjih godina jako stradali od raznih bolesti.

Uzduž Krndije nanizala su slikovita sela i zaselci od kojih su osobita lijepa smještaja Kutjevo, Vetovo, Orahovica, Feričanci, Našice, Zoljan i Londžica. Sve su to veća mjesta u kojima planinari mogu uvijek naći konačišta kao i opskrbe. Danas vode preko Krndije dvije lijepo ceste koje ju sijeku u popriječnom smislu; jedna je cesta Orahovica—Kutjevo u duljini od 16 klm, koja prolazi lijepim krajem preko Duzluka, Manastira na sedlo podno Petrova vrha, odakle se spušta u dolinu Velike Rijeke, pa preko Turkovića lugarnice u pitomo Kutjevo. Ova je cesta otvorena tek pred svjetskim ratom, pa je znatno skratila put iz Požeške kotline u Podravini. Druga cesta polazi iz Kutjeva preko Begteža—Gradišta—Bedenić visa, Krndije vrha u Našice, a duža je 27 klm. Ta se duljina dade skratiti nekim prečacima stare krndijske ceste i to od Gradišta preko vrha Krndije, Bedemgrada da se siđe u Tajnovac selo tik pred Našicama. Uz ova dva glavna cestovna poteza ima sva sila puteva i putića po samom glavnom grebenu kao i po postranim gorskim hrptovima, a koji vode u razna gorska sela s jedne i druge strane Krndije.

Rekli smo, da su u sjeverozapadnom dijelu najviše tačke cijelog gorskog grebena, pa stoga nalazimo oko Kupovačkog sklopa najviše vrhove Krndije kao Kapovac (792 m), Dizdarevo (758 m), Podrum (701 m), Djedov Nos (670 m), Oštri Kamen (673 m), Petrov vrh (697 m), Bilo (675 m), Srdeljsko brdo (578 m), Dobra Voda (596 m), dalje prema jugoistoku dolazi Kolarište (413 m), Krndija (491 m) i Bedem grad (407 m) kao najviše tačke jugoistočnoga ogranka Krndije.

Kao polazna tačka za sjeverozapadni ogrank Krndije najpodesnije je trgoviste Orahovica sa svojom lijepom i ubavom okolicom. Orahovica je udaljena od državne željeznice stanica Zdenci 5 klm, u mjestu je podružnica HPD, prenoćišta ima dovoljno po kućama, a za opskrbu poskrbljeno je u dvije dobre gostionice kod Samana i Djikića. Pošto je Orahovica obzirom na izlete u Kapovački sklop vrlo zgodno smještena to su svi izleti jednodnevni čemu pogoduje i željeznički spoj sa Zagrebom. Iz Zagreba se polazi večernjim osječkim vlakom, koji stigne u Zdence u jutro u pola pet sati, a polazi navečer prema Zagrebu iz Zdenaca u pola jeda-naest na večer i stizava u Zagreb u jutro u četvrt osam. Od izleta svakako je najljepši onaj iz Orahovice novom cestom preko gorskog seoca Duzluka podno kojega je lijep slap Vodinačkog ili Duzlučkog potoka. Odavle dalje kutjevačkom cestom do manastirskih livada podno Djedova Nosa, odakle se planinaru pruža

prekrasan vidik na Podravinu prema Osijeku sve do pečujskih gora, a na istok sve do Đakova, koje se za lijepa dana vrlo jasno razabire. Put se dalje nastavlja cestom do sedla podno Petrova Vrha, odakle je uspon na sam vrh, s kojega je otvoren vidik na sve strane. Kada se odmoriš na tjemenu Petrova Vrha treba da sideš natrag na sedlo, a odavle preko Oštrog Kamen na najviši vrh Krndije na Kapovac, odakle je razgled na veliki dio Podravine od Virovitice do Osijeka, i na cijelu Požešku kotlinu, koja ti se stere gotovo pod nogama. S Kapovca udariš puteljkom što vodi prema jugozapadu do tromede, a odavle se uspinješ na drugi zanimivi vrh Krndije Dizdarevo. Panorama s Dizdareva osobito je lijepa, jer nam se Požeška kotlina prikazuje u svoj svojoj ljepoti i slikovitosti. S Dizdareva se spustimo hrptom Djela prekrasnom bukovom šumom u Veliku rijeku do ceste Kutjevo-Orahovica, pa se istom uzdignemo do sedla pod Petrovim vrhom i spustimo se u Manastir na dulji odmor. U debelom hladustare bukove šume na izvoru Hladna voda može se planinar dobro odmoriti, pa da nakon odmora ode do svete vode Iskrice, odavle se uspne na Oštri Kamen i zapadnim putem po gorskom hrptu na Stari Grad. Od Staroga Grada divnom bukovom i kestenovom šumom do ruševina Ružice, a odavle preko Duzluka u Orahovicu. Lijep je izlet iz Orahovice poprječnim putem preko Plandišta u Manastir odavle na Petrov vrh, pa hrptom Krndije do Dobre Vode odakle se možemo spustiti ili u Kutjevo ili preko Balun pjeska, Gaziću u Feričance. Nu može se i dalje nastaviti put hrptom od Dobre Vode preko Srđelskog brda, Kolarišta na Krndiju i Bedemgrad, a odavle preko Tajnovca u Našice. Trgovište Našice druga je zgodna polazna tačka i to za jugoistočni dio Krndije, dakle za Krndiju vrh. Bedemgrad i Bedenić. Našice ima također podružnicu HPD, dobrih gostiona i prenocišta. Svi izleti iz Našica također su jednodnevni, a moći je u jednom danu preći hrptom Krndije iz Našica do Orahovice ili obratno. Na sve izlete valia se u polaznim tačkama opskrbiti hranom, vode pak nalazi planinar diljem Krndije, a vina dobije u svakom mjestu na podnožju njenom. Ljepota slavonskih šuma, pitomost gajeva, slikovitost mjesta, divan gorskih zrak i bistra izvor-voda osebine su koje rese u velike našu pitomu, ali planinarama nepoznatu Krndiju. No što nije, može biti, pa jednom kada planinari pohode Krndiju uvjeren sam, da će im omiliti, i da će češće tamo zalaziti i uživati u njenim prirodnim krasotama.

Društvene vijesti.

Društveni izleti. Hrv. Planinarsko Društvo središnjica priredilo je o Uskrsu t. j. dne 4. i 5. travnja t. g. slijedeće skupne izlete: jedna grupa polazila je od Liča preko Medvedaka u Crikvenicu, a druga je produžila put do Sušaka odakle se išlo u Opatiju i dalje na Učku. Uz to je još jedna veća grupa planinara članova središnjice upriličila izlet na Tolsti vrh (838 m) nedaleko Celja. Dne 11. IV. upriličen je izlet u naše ubavo Zagorje i to u dolinu romantične Očure. Dne 18. IV. na izvor Bistraca i Gojaka na sjeveru gorskog grebena Krpelja nedaleko Ogulina. Dne 25. IV. prireden je zajednički izlet na Plješivici samoborsku.

Obnovljene markacije. Hrvatsko Planinarsko Društvo središnjica obnovila je na Medvednici slijedeće markacije: 1. do planinarske kuće preko Puntijarke — Rauchove lugarnice — Dobre vode

na Kaptolsku lugarnicu. — 2. od Kaptolske lugarnice na Mrzljak, a odatle preko Male Črešnje, gdje se sastaje s putem što vodi od Kaptolske lugarnice, dalje na planinarsku kuću. — 3. od Kulmerove lugarnice pod Malim Sljemenom na Rudarsko sedlo i dalje na Pongračevu lugarnicu.

Društvena predavanja. Dne 22. IV. t. god. održao je na društvenom sastanku predavanje g. Dragutin Koranek »o usponima na Stubaiske Alpe«. Gosp. Koranek poznat sa svojih planinarskih predavanja održanih u bečkoj Uraniji i drugdje, prikazao nam je zanimivosti Stubaiskih Alpa lijepom riječi i originalnim krasnim diapositivima, koji su pomnije slušaoce zanijeli u krasote rečenih planina.

Društvene zamjene. Da se dode u što bliži doticaj sa planinarskim društvima kontinenta, društvo je stupilo za svoje glasilo »Hrv. Pla-

ninar» u zamjenu sa raznim planinarskim društvima Europe. Dosele stoji društvo u zamjeni sa slijedećim vijesnicima stranih društava: »Planinski Vestnik», glasilo Slov. Plan. društva u Ljubljanu; »Bulgarski Turist», glasilo bulgarskog turističkog društva u Sofiji; »Časopis Turista», glasilo Kluba češkoslovenskih turista u Pragu; »Die Alpen», glasilo švicarskog alpin-kluba u Bernu; »La Montagne», glasilo francuskog alpin-kluba u Parizu; »The Alpine Journal», glasilo Alpin Kluba u Londonu; »Nachrichten der Deutschösterreichischen Alpen-Vereins »Austria», glasilo D. Ö. A. V. sekcija Austrije u Wienu.

Glavne skupštine podružnica Hrv. Planinarskog Društva: Podružnica HPD. »Ostrec» u Zlataru održala je svoju glavnu skupštinu sa običajnim dnevnim redom dne 17. I. 1926. Nakon izvještaja društvenih funkcionara prelazi se na izbor odbora. Izabrani su: za predsjednika Josip Rauer, vlastelin; zamjenik Dragutin Trstenjak, ovl. mjernik; za tajnika i blagajnika Robert Schönwald. Odbornici: Ivka Prodanović, Rosa Rosenberg i Dr. Vladimir Šibenik. Reviziono odbor: Edo Knust, Zvonimir Ferić i Rudolf Turkalj. Zaključeno je podijeliti pripomoć podružnici »Medvednici« u Stubici u iznosu od 300 Din., a za podružnicu »Ivančicu« da se putem sabirnog arka skupi svota kao pripomoć za gradnju piramide na Ivančici.

Podružnica HPD »Velebit« na Sušaku održala je svoju II. redovitu glavnu skupštinu, dne 21. ožujka 1926. Predsjednik dr. Dinko Vitezić otvorio je skupštinu i pozdravlja prisutne zanosnim planinarskim govorom. Govoreći o uspjehu, kojega je podružnica imala u prošloj godini i o uglednom položaju što ga je društvo zauzelo kod sušačkog gradaštva kaže, da se samo u Prirodi nalazi istinska ljepota i sloboda, za kojima ljudsko srce oduvijek čezne, i da se samo u Prirodi može naći pravi smisao za život. Prikazuje nadalje kako je planinarstvo jedna od najlemenitijih manifestacija idealnog čovječjega pregnuća i kako je ono jedino sposobno da pridigne čovječanstvo iz grubog materialističkoga doba u regije estetike i savršenosti, u ljepote Prirode. Zato kaže: »da se planinarom kadšto postaje iz puke radoznalosti, no iza prvoga uspona planinarenja je potreba duše i tijela, prava životna pasija!« U dalnjem govoru prikazuje glavne smjernice budućeg društvenoga rada, koji će se sastojati u posjećivanju i popularizovanju primorskih planina i onih Gorskoga Kotara, učiniti ih pristupačnim gradnjom plan. skloništa t. j. izgradnjom zasnovane plan. kuće u središtu obručkog sklopa. Nadalje poraditi oko izdanja pri-

kladnog planinarskog vodića odnosnih planina, kao i provođenje potpune markacije u koliko još nije provedena, napokon što intenzivnije se brinuti oko dobrog plan. podmatka, pak će stoga biti velika briga društva, da privuče omladinu, da u što većoj mjeri prigrli plan. ideju, pak da danas sutra može dostoјno zamjeniti današnje nosioce njene. — Tajnik izvještaje o društvenom poslovanju u god. 1925. i naglašuje da je rad podružnice bio takav, da si je stekla kroz to vrijeme simpatije i priznanje pučanstva, što jasno dokazuje porast članstva od posljednje glavne skupštine. Podružnica je imala u prošloj godini 188 članova i 21 utemeljitelja. Glavni društveni rad saстојao se u priredivanju izleta i markaciji puteva. Obdržavan je 41 službeni izlet, a onih neslužbenih bilo je oko 60, a priredeni su većinom u naše gore, a jedan na Mangart u Austriji. Osim toga priredena je u prošloj godini u zajednici sa HTK »Slijeme« iz Zagreba I. planinarska izložba, koja je odlično uspjela u svakom pogledu i mnogo doprinijela širenju plan. ideje na Sušaku. Velike zasluge za uspjeh izložbe ima društvena fotosekcija sa svojim pročelnikom F. Meterljanom. Priredeno je tom zgodom i predavanje uz prikaz diapositiva, a održao ga je Branimir Gušić, član HTK »Slijeme«. Tom prilikom bila je zastupana središnjica po tajniku i nekoliko članova. Podružnica je priredila dne 13. veljače vrlo uspјelu krabuljnu zabavu, koja je imala dobar financ. uspjeh, a čist prihod namijenjen za gradnju kuće na Obruču. Podružnica je sudjelovala sa 3 delegata planinar. danu na Plitvičkim Jezerima. Glavni odbor održao je u toku 1925. god. 21 odborskiju sjednicu, dok su društveni sastanci obdržavani svake srijede u klupskim prostorijama. Osnovana je društvena knjižnica, koja ima već lijepi broj primjeraka, pa se članstvo umoljava, da daruje društву što više dobrih knjiga.

Blagajnik iznalaša pregled prihoda i rashoda društvene imovine, koja je prema prošloj godini znatno porasla. Blagajnički izvještaj prima skupštinu do znanja, kao i izvještaj revizionalnoga odbora. Prelazi se na izbor novoga odbora. Predsjedničko mjesto zauzme dojni predsjednik Dr. F. Jelušić, koji imenuje skrutatorima B. Mikuličića i J. Vlašića. Izabrani su: predsjednik dr. Dinko Vitezić; podpredsjednik Ivan Rubinović; tajnik Vlad. pl. Rieger; blagajnik Marko Seršić; odbornici: dr. Milan Špehar, dr. Fran Jelušić, Gabriel Naglić, Božo Mikuličić. Revizori: Mr. Vilko Devčić, Franjo Barbalic i Maksim Kezela. Na predlog novoizabranih predsjednika izrazuje se bivšem tajniku E. Kuhnelu i blagajniku G. Nagliću zapis-

nička hvala za njihov požrtvovni rad. Time je skupština zaključena.

Podružnica HPD. »Bilo Gora« u Bjelovaru održala je svoju glavnu skupštinu dne 20. veljače t. g. Skupštinu je otvorio predsjednik V. Borovečki, koji je u svom govoru sjetio prisutne glavnih momenata iz života Bilogore, pak se tom prilikom ujedno oprostio od članova, jer je svojom službom zvan na drugo mjesto. Na predlog člana predsjed. sudb. stola Martina Curića izabran je bivši predsjednik jednoglasno prvim začasnim članom podružnice. Iz tajničkoga izvještaja se vidi, da je podružnica priredila u prošloj godini 14 izleta, na kojima je sudjelovalo 115 članova. Priredna je u propagandne svrhe planinarska izložba u zajednici s Maticom, koja je potpuno uspiela. Prema izvještaju blagajnika vidi se da je društvena imovina u razmijerno povolnjem stanju, što je utvrđio i revizionalni odbor, temeljem čijeg izvještaja je podijeljena odriješnica starom odboru. Prelazi se na izbor novoga odbora. Pošto izbor nije bio jednoglasan, i s razloga jer su postojale dvije liste, predsjednik je odredio tajno glasovanje, nakon čega je izabran slijedeći odbor: predsjednik Aleksander Medura, prof.; tajnik ing. Leon Kraus; blagajnik Eugen Karlović ml.; odbornici: Milka Baneković, ravn. učit. i Stanko Antolić, fin. čin.; reviz. odbor: Luka Dragić, fin. činov. i G. Forner, priv. čin.

Podružnica HPD »Željezna Gora« u Čakovcu održala je svoju II. redovitu glavnu skupštinu dne 1. aprila 1926. s običajnim dnevnim redom. Iza pozdravnoga govora predsjednika izvještjuje tajnik o radu društva. Podružnica je priredila 11 izleta u bliže i dalje krajeve sa po prilici 120 članova. Društvo je prisustvovalo otvorenju Tomislavovog doma na Sljemenu sa predsjednikom i 5 članova, kao i planinarskom danu na Plitvičkim jezerima. Društvo je potpomagalo plan. djelatnost i kod drugih podružnica darovavši za gradnju piramide na Ivančici podružnici Ivančici iznos od 4000 Din., na čemu se podružnica Ivanec najtoplje zahvalila. Podružnici »Medvednici« u Stubici za izgradnju vidikovca iznos od 750 Din. Ideju planinarstva širila je podružnica raspačavanjem raznih planinarskih knjiga, poglavito pak društvenog glasila »Hrv. Planinar«, čime je mnogo doprinijela za shvaćanje planinarstva u našem ubavom Medumurju. Kod izbora izabran je slijedeći odobr: predsjednik Nikola Bičanić, prof.; potpredsjednik Bartol Ročić, veterinar; tajnik Aleks. Polansky, čin. I. hrv. šted.; blagajnik Matija Kostl, urar; odbornici Slavica Bregan, činovnica; Ante Mar-

getić, priv. čin.; Valentin Idžoitić, čin. I. hrv. šted.; nadzorni odbor: Ivan Starčević, uprav. bolnice; Stjepan Kunštek, mehaničar; Stjepan Wolf, djak.

Podružnica HPD. »Medvednica« u Donjoj Stubici održala je svoju drugu redovitu glavnu skupštinu dne 29. III. t. g. Tajnik izvještava o radu društva, koji se sastojao iz predbe od 11 izleta, 3 društvene veselice, 1 zabave i gradnje vidikovca na brijezu Kapelščaku kod Stub. Toplica. Blagajnik izvještava o društvenoj imovini ističući darove podružnica i matice, a nadzorni odbor izvještjuje da je prošlogodišnje poslovanje pronađeno u redu, i da se odboru podijeli odriješnica. Prelazi se na izbor novoga odbora pa su izabrani: predsjednik Lacko Žirovčić, kot. sudac; tajnik Draga Weiss, posebnica; blagajnik Ferdo Klein, trgovac; odbornici: dr. Dragutin Senečić, odvjet.; dr. Stjepan Dočkal, liječnik; nadzorni odbor: Salamon Klein, trgovac; Šandor Lustbaum, ravn. Croatie; Jakov Bukvić, trg.

Švicari na Sljemenu i Plitvičkim Jezerima. Ekskurzija švicarskih profesora i industrijalaca, koja je došla u naše krajeve u svrhu upoznavanja prirodnih krasotâ i našeg ekonomskog stanja, zadržala se u Zagrebu potpuna dva dana t. j. 31. III. i 1. IV. Nakon što su razgledali grad odlučiše se na izlet na Sljeme i najbližu zagrebačku okolinu. Dne 1. IV. zaputili su se izletnici u 8 sati prije podne od hotela Esplanade preko Gračana-Dolja na Sljeme, predvodenim po predsjedniku HPD. M. Bothe-u i po ravnatelju »Putnika« Stj. Dragomanoviću. Kao strukovni tumači sudjelovali su kod izleta profesori dr. M. Hirtz, dr. F. Lukas, dr. J. Poljak i dr. M. Šenoda. Trgovačko obrtničku komoru zastupao je tajnik dr. M. Festetić, a od švicarske zagrebačke kolonije prisustvovalo je konzul J. Schmidlin sa gospodom, i još nekoliko članova kolonije. Putem su se izletnici zaustavili na Adolfovcu i Brestovcu, pa su na ovom potonjem razgledali uredaj sanatorija. Od Brestovca do planinarske kuće išli su izletnici pješice uživajući u prekrasnoj Prirodi ravnoga proljeća. U Tomislavovu domu, koji je bio urešen hrvatskom trobojkom priređen je mali zakusak, a po tom su se izletnici popeli na piramidu, gdje su proveli duže vremena u živahnoj diskusiji sa domaćim stručnjacima o prirodnim krasotama naše Medvednice, koja je svojim izvanjim oblikom u velike zanimala švicarske geografe. Glavnu riječ je vodio prof. dr. F. Mahalček, koji imade kao geograf-morfolog uvaženo ime u svijetu. Naša slika prikazuje nam čitavu skupinu izletnika na podnožju piramide; sliku je snimio

MEDVEDNICA: GRUPA ŠVICARSKIH IZLETNIKA NA PODNOŽJU PIRAMIDE.

FOTO: VL. NOVAK.

član fotosekcije HPD. središnje Vladimir Novak. Izgled s piramide nije na žalost bio osobit, pa su se izletnici uskoro spustili prema planinarskom domu gdje je bio prireden svečani objed. Goste je pozdravio kao kuće domaćina dobrodošlicom podpredsjednik HPD. M. Both, iz koje je u lijepom govoru iznio historijat našega planinarstva te istakao veze planinarstva u opće sa prirodnim naukama. Na to je uzvratio najprije švicarski konzul Schmidlin naglasujući golemu vrijednost ovakovih naučnih izleta za zbljenje kulturnih radenika švicarskoga i našega naroda, koji su po svojem temperamentu i mentalitetu vrlo srođni. Nazdravio je sreću naše domovine, kulturnom i privrednom procвату našega naroda, radujući se osjećanju srdačne zajednice, koja se tako dobro očitovala za vrijeme boravka njegovih zemljaka u našoj sredini. Biranim riječima i poletnim duhom odgovorio je u ime švicarskih izletnika prof. dr. Ernest Wetter-Arbenz. On kao voda ekskurzije zahvaljuje se na gostoljubivosti Zagrepčana i potpori domaćih stručnjaka, naglasivši slobodu u kojoj živi švicarski narod, zaželio je da se i mi u takovoj slobodi razvijemo i da uživajući potpunu slobodu dostignemo ono za čime žudimo, za kulturom i slobodnim ekonomskim razvojem. Iza toga je otpje-

vana »Lijepa naša Domovina« na koju su Švicari uzvratili trim pjesmama, njemačkom, francuskom i talijanskom, označivši tako zajednicu triju narodnosti, koje sačinjavaju švicarski narod. Nakon što su svi prisutni ubilježili svoja imena u spomenicu zaputili su se izletnici preko Gračana, Mirogoja u Remete gdje su slikali seljačke kuće i zanimali se za njihov namještaj. Iz Remeta su se izletnici vratili preko Maksimira u Zagreb odakle su u 9 h. na večer nastavili svoj daljni put u Sarajevo.

Tačno nakon 14-dnevnog izbivanja povratili su se Švicari opet medu nas dne 14. IV. t. g. u ½6 sati u jutro stigavši u Vrhovine odakle krenusmo prema Plitvičkim Jezerima. HPD. zastupao je izaslanik dr. M. Hirtz, a domaće stručnjake dr. J. Poljak, švicarsku zagrebačku koloniju konzul J. Schmidlin i njegov tajnik dr. Veber sa gospodom. Hladno proljetno jutro nije smetalo naše izletnike da već na kolodvoru Vrhovine uživaju u divotu naših krajeva. Upozorenji po dru. J. Poljaku, da pogledaju prema zapadu, pružio im se prekrasan vidik na grebenasti lanac sjevernog Velebita, od skupine Vel. Kozjaka sve do Velebitske Plešivice iznad Oltara, koji se kupao u jutarnjem rumenilu izlazećeg sunca. Nakon što su se naužili čarnoga pogleda na Velebit,

smjestismo se u automobile i poletjesmo put naših čarnih Jezera, kamo stigosmo oko 7 sati izjutra. Tu je bio prireden zajutak, pa nakon što smo malo zgrijali ozeble udove, izademo oko 8 sati na terasu plitvičkog hotela, otkale je dr. J. Poljak u kratkim crtama prikazao postanak Plitvičkih Jezera od Crne i Bijele rijeke u kutu između Male Kapele i Ličke Plešivice, i istaknuvši kako je dolina gornjih Jezera karaktera uzdužne doline, a doline Kozjaka i donjih Jezera karaktera popriječne ili prodone doline. Na to je prof. dr. Ma haček nadovezao kratki prijegled u vezi na dio puta što su ga prošli od Mostara-Dubrovnika-Kotora i Splita istaknuvši glavne razlike između Dinarida i Alpa. Iza toga spustili smo se do Kozjaka, prevezli smo se na drugu obalu i prosljedismo istočnom stazom uz jezera sve do Prošćenskog jezera razgledavši sve što se je dalo samo pogledati, mnogo toga su neka gospoda i fotografirala. Natrag se vratimo zapadnom stazom do kozjačkog mlina i stigosmo u ½12 u hotel. U 12 sati bio je zajednički ručak, kod kojega je pozdravio goste izaslanik HPD. dr. Hirtz zanosnim govorom istaknuvši da naši krajevi doduše ne obiluju planinskim gorostasima, ali da i oni imaju svojih prirodnih krasota, zasebno lijepih i romantičnih među koje spadaju na prvom mjestu Plitvička Jezera, jedina svoje vrsti na kontinentu, a možda i na čitavom svijetu. Završio je svoj govor riječima, da se smatra osobito sretnim, što

može upravo na najljepšoj tački Hrvatske zemlje pozdraviti odlične goste u ime Hrv. Planinara. Lijepim i mirnim govorom zahvalio se je govorniku u ime Švicara prof. dr. Wetter-Arbenz.

Poslije podne bilo je određeno za dolnja Jezera. Točno u 3 sata sastasmo se pred hotelom odakle krenusmo na Kozjak. U grupama po 5–6 osoba ukrcamo se u čamce, da prosljedimo jezerom Kozjaka do mosta što dijeli Kozjak od Milanovca. Odavle se zaputisimo na donja Jezera koja prodosmo sve do Mračne pećine, prošli smo gotovo svaki kutić, zavirimo u impoznatnu Golubnjaču pećinu, pod slap Plitvice, oko njega, jednom riječi bili smo svagdje. Utisak što su ga ljepote i čari Plitvičkih Jezera ostavile u duši pojedinca ocratane su u mnogim uskljcima švicarskih izletnika kao: »To je kruna našega cijelog puta«, ili »Mi smo u Švicarskoj, ali Plitvičkih Jezera nemamo« i t. d. Švicarski industrijalac rekao je, da mi imamo takova šta nuda sve lijepa mi bi sagradili u okolo željeznici, dogradili bi množinu hotela, i sve bi to nam bilo od goleme koristi, jer bi bilo pristupačno svakomu. Nepristupačnost Jezera uslijed udaljenosti od željeznice u velike sprečava njihov razvoj i njihovu posjetu. Pa kada se desi da izletnici žrtvuju mnogo, da dodu do njih, trebalo bi nastojati, da se svuda pristojne cijene, a ne da se cijena odmjeruje prema tekućem kursu pojedine valute, što nam nikako ne služi na čast, a ujedno i odbija posjetioce.

J. P.

Planinarske vijesti.

Otvorenje Elvirinog puta na Sljemenu dne 17. lipnja izradene te nemaju ni 10% uspona, pa su se srpnja 1898. Kada je tog dana bio otvoren put od Kraljičinog zdenca novim vrlo zgodno udešenim serpentinama do Kraljevca ispod Sljemena, saku-pilo se je vrlo lijepo društvanje od 50 članova H. P. D. sa svojim damama, te je na svečani način proslavilo otvorenje tog puta. Predsjednik H. P. D. grof Miroslav Kulmer dao je na svoj trošak i na svom zemljištu urediti taj put, koje je društvo iz zahvalnosti prozvalo imenom njegove supruge grofice Elvire Kulmer »Elvirinim putem«. Taj put je postao tim nužniji, jer je zagrebački poduzetnik Herman Ehrlich od šestinskog kamenoloma, koji je bio pristupačan i za kočije dao na svoj trošak načiniti dalje put uz potok Kraljevac do Kraljičinog zdenca. Dotada se je kojekakvim usponima i stazama hodalo i bludilo do Kraljičnog zdenca, te se je taj izlet sve više i više od zagrebčana frekventirao. Ove serpentine su vrlo

na taj dan popeli tim putem i tri gospodina, koji su bili preko 70 godina. U šest sati ujutro, koje je osvanulo prekrasno, sakupilo se H. P. D. u Šestinama kod kapelice sv. Roka, gdje se je priključio predsjednik sa svojom suprugom groficom Elvirom. U 7 sati okupilo se je cijelo društvo pred Kraljičinim zdencem sa odborom H. P. D. na početku novog puta, koji je bio označen narodnim trobojkama. Jednako je bio novi put i na kraju kod Kraljevca okičen narodnim trobojkama. Put je bio otvoren svečanim govorom podpredsjednika gradevnog savjetnika Milana Lenucija, koji je zamolio predsjednika, da smije taj put prozvati imenom njegove supruge grofice Elvire. Na to se je grof Kulmer zahvalio patriotskim lijepim govorom, uzvještajući planinarske ljepote našeg Sljemena. Zatim je cijela povorka pošla novim putem, uživa-

jući sa nekih tačaka u prekrasnom pogledu na Za-

greb, dok nije stigla do kraja Elvirinog puta na Kraljevec. Tu su se neki izletnici odjelili na piramidu, dok je većina društva krenula gradskoj kući. Na Sljemenu okupilo se već do dvije stotine izletnika sa damama, koji su oduševljeno dočekali sa streljanjem iz mužara predsjednika sa njegovom suprugom, kojoj je g. Lenuci predao kitu prekrasnog planinskog cvijeća. Pred gradskom kućom bilo je priredeno lijepo zabavište, koje je bilo okićeno samim barjacima i zelenilom, a bili su postavljeni i stolovi i klupe za izletnike. O podne je bio prireden zajednički ručak, kod kojeg je ravnao neiscrpivim humorom oduševljeni turista Nikola Faler, pa su tom zgodom bile izrečene mnoge rodoljubne nazdravice. Prof. dr. Franjo Marković spjevalo je na licu mesta pjesmu pri-godnicu »Kod otvaranja Sljemenskog Elvirinog puta«, koja je priopćena u »Hrvatskom Planinaru« u I. godištu, a 3. broju od 1. kolovoza 1895. U tom broju opisao je cijelu tu proslavu tadašnji urednik »Hrv. Planinara« Dragutin Hirc pod naslovom: Slavlje u zagrebačkoj gori.

Podpredsjednik H. P. D. M. Lenuci, da už veliča tu slavu, fotografirao je jednu grupu izletnika, među kojima su se nalazila slijedeća gg.: predsjednik H. P. D. grof Milan Kulmer, Iv. Stožir, J. Hergula, Gj. Ratković, Nikola Faler i Tucić. — Nadalje dr. Franjo Marković, Gjuro Crnadak, podnačelnik, grofica Elvira Kulmer, jedna nepoznata dama, Ivan Lux, Josip Pasarić, Feri Solar, Matica Lenuci, supruga podpredsjednika i Karas Mirko, sve sami oduševljeni i dobri turiste.

Dr. F. B.

Špilje u Bugarskoj. »Bulgarski Turist« br. 9. od pr. god. donaša vrklo zanimive podatke o istraživanjima u špiljama na obali rijeke Isker. Špilja »Carna« poznata je još pod imenom »Caristene« ili »Kruša«, nalazi se kod sela Novosel Plovdivskog okruga. Prilaz joj je prilično težak jer se nalazi cca 7 m visoko u pećini, koja stoji okomito. Duga je 12 m, široka 20 i visoka po pr. 10 m. Prema svim podatcima još iz najstarijih vremena tamo je špilja staro trakijsko svetište. U njoj je iskopano više mramornih reljefa, od kojih jedan prikazuje trakijskog konjanika. Najprije je bio

iskopan neke vrsti sanduk iz četverouglastih ploča, kao da je specijalno bio građen u svrhu spremanja reljefa. U tom sanduku bili su složeni reljefi licem prema gore. Ispod ovih još su pronadeni jedan veliki i još više manjih reljefa. Točan broj istih nije bio moguće ustanoviti jer su bili razgrabljeni, ali se cijeni da ih je bilo oko 30 komada.

Jedna od tih ploča nosi natpis u kome se spominje Asklepija bog zdravlja i prema tome se sudi, da je špilja »Carna« posvećena bogu Asklepiju.

Okolnost, da je pokraj žrtvovališta bio izvor, to se jasno može zaključiti da se je u staro vrijeme ta voda smatrala ljekovitom, i da su dolazili hodočasnici moliti i donašati žrtve bogu Asklepiju.

Najnovija istraživanja, koja je poduzeo gosp. R. Popov, urednik predpovjesnog odjela Narodnog muzeja, u drugoj jednoj špilji na obali rijeke Isker, t. j. u špilji »Tamna dupka«, koja se nalazi na samoj obali rijeke kod sela Karenkova. Ona se nalazi nekih 20 koraka udaljena od »Gornjih vratiju« špilje »Prohodna«.

Gosp. R. Popov je prvi put u Bugarskoj otkrio predmete iz paleolitne dobe. U špilji »Tamna dupka« (»Tamna dupa = tamno ždrijelo ili ponor«) otkrio je najstarija oruđa koja je čovječja ruka obradivala, kao na pr. oštice od strijela, svrdla, noževe i jedno ručno oruđe, sve izradeno iz kremana. Osim toga pronadene su još komjske kosti, kosti pradjeda današnje goveda (*bos primigenius*), od špiljske mačke, hijene, vuka, sjevernog jelena, mamuta, nosoroga i dr. prepotopnih životinja, koje su obitavale ove krajove. Na jednoj konjskoj kosti vide se tragovi kako je bila obradivana.

Ova se otkrića smatraju vrlo važnim i konstatira se, da nisu ostaci iz paleolitskog doba do danas nigdje bili otkriveni na Balkanskom poluotoku, osim evo sad u Bugarskoj.

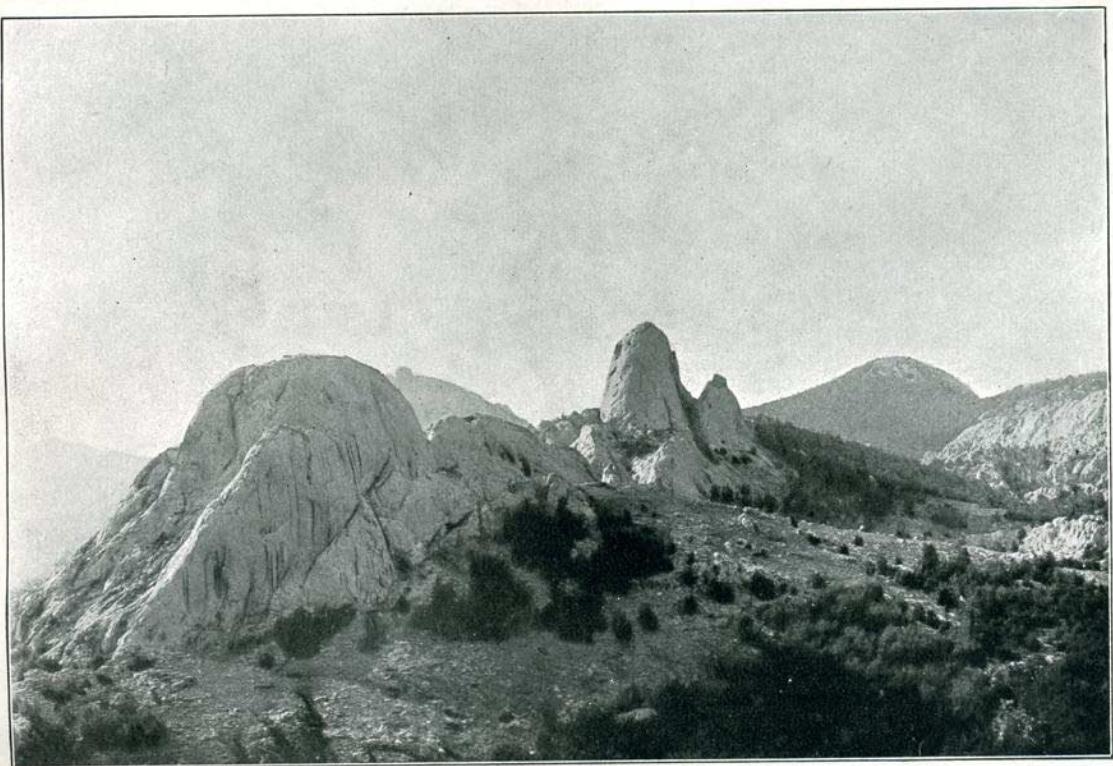
S obzirom na ova otkrića s pravom i s opravdanjem se pozivaju svi planinari, koji posjećuju špilje, da ne oštećuju iste, te da ih čuvaju, a nalaže i podatke neka saopće društvu, jer je to na-učno važno, a specijalno za kulturu Bugarske.

Josip Bogolubov.

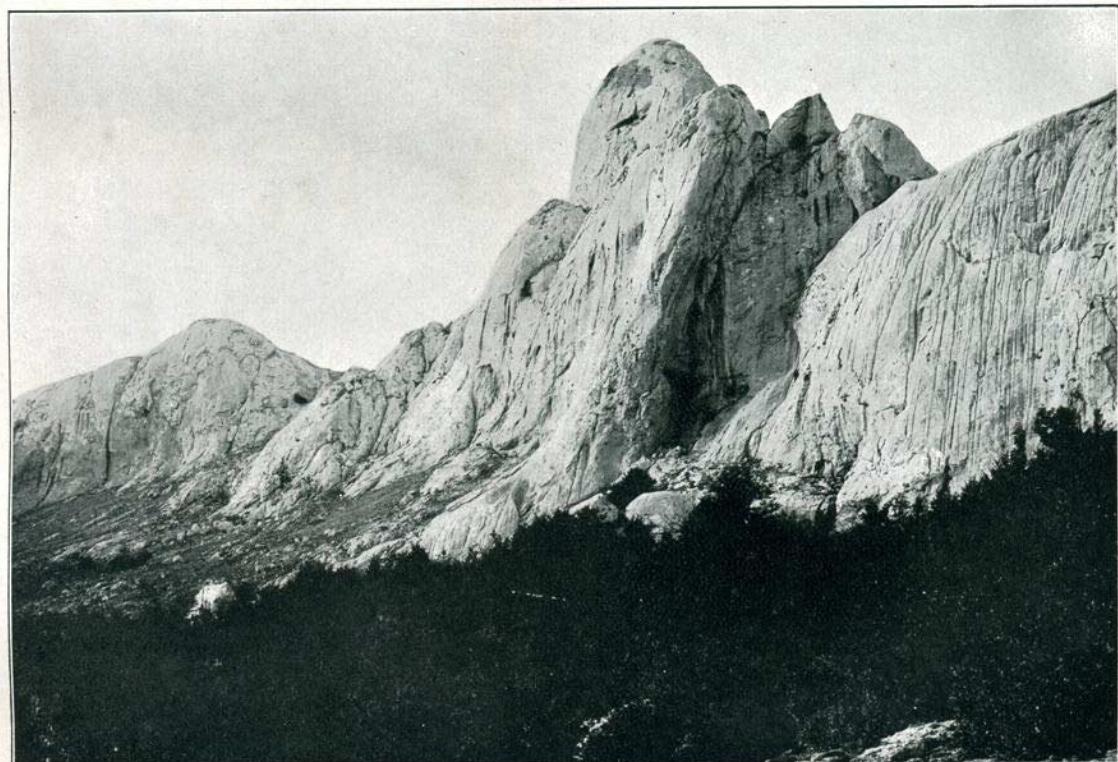
SADRŽAJ: Dr. Miroslav Hirtz: Simonovića Stapina i njezina okolica. — Josip pl. Paravić: Treskavica planina. — Dr. Josip Poljak: Krndija. — Društvene vijesti. — (Str. 59.). — Planinarske vijesti. (Str. 63.).

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu. Odgovorni urednik: prof. dr. Josip Poljak.

Tisk: Nadbiskupske tiskare u Zagrebu.

JUŽNI VELEBIT: POGLED NA SKLOP SIMONOVIĆA STAPINE SA JUGA.
FOTO: DR. R. SIMONOVIĆ.

JUŽNI VELEBIT: SIMONOVIĆA STAPINA SA JUGOZAPADNE STRANE.
FOTO: DR. R. SIMONOVIĆ.

